

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 2/2006 vp

Valtioneuvoston selvitys ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi kilpailukyvyyn ja innovoinnin puiteohjelman (CIP, 2007—2013) perustamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 10 päivänä kesäkuuta 2005 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi kilpailukyvyyn ja innovoinnin puiteohjelman (CIP, 2007—2013) perustamisesta (E 40/2005 vp) sivistysvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Kimmo Hyrsky, kauppa- ja teollisuusministeriö
- ylitarkastaja Petteri Kauppinen, opetusministeriö
- vararehtori Marja Makarow, Helsingin yliopisto
- pääjohtaja Raimo Väyrynen, Suomen Akatemia
- ylijohtaja Martti af Heurlin, Teknologian kehittämiskeskus Tekes
- europarlamentaarikko Reino Paasilinna.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Puiteohjelman (Framework Programme for Competitiveness and Innovation, CIP) tavoitteena on EU:n kilpailukyvyyn ja kestäväen kasvun parantaminen painottamalla innovatiivista, tuottavaa, ympäristön kannalta järkevää ja resurssitehokasta lähestymistapaa. Puiteohjelman toimenpitein on tarkoitus pyrkiä seuraaviin ns. ylätavoitteisiin:

1. Edistää yritysten, varsinkin pk-yritysten, kilpailukykyä
2. Edistää innovaatiotoimintaa mukaan lukien ekoinnovaatiot

3. Edesauttaa kilpailukykyisen, innovatiivisen ja inklusiivisen tietoyhteiskunnan kehittämistä sekä

4. Edistää energiatehokkuutta ja uusien ja uusiutuvien energialähteiden käyttöä kaikilla sektoreilla mukaan lukien liikenne (kuljetustoiminta).

Jo käynnissä olevan yritysohjelman (Multi-Annual Programme for Enterprise and Entrepreneurship, MAP) lisäksi kilpailukyvyyn ja innovaatioiden puiteohjelmaan yhdistettäisiin:

— Euroopan älykäs energiahuolto -ohjelma (Intelligent Energy for Europe)

— LIFE-ohjelman ympäristöteknologioiden edistämistä koskevat osat

— ICT-ohjelmat Modinis, eContent ja eTen

— joitakin innovaatio-osia tutkimuksen ja teknologian puiteohjelmasta.

Puiteohjelma muodostuu kolmesta alaohjelmasta tai pilarista, joita ovat:

1. Yrittäjyys- ja innovaatio-ohjelma (EIP: the Entrepreneurship and Innovation Programme)

2. ICT-politiikkaa tukeva ohjelma (The ICT Policy Support Programme)

3. Euroopan älykäs energiahuolto -ohjelma (The Intelligent Energy-Europe Programme).

Puiteohjelman toteuttamisvälineinä on useita komission suoraan tai välillisesti hallinnoimia välineitä. Näitä ovat politiikkalinjausten valmistelu, teknologian siirtoon ja uusien teknologioiden levittämiseen tähtäävät projektit, Euroopan investointirahaston hallinnoimat yhteisön rahoitusinstrumentit, erilaisten verkostojen toiminnan tehostaminen sekä tiedon, kokemusten ja parhaiden käytäntöjen levittäminen.

Merkittävin osa budjetista muodostuu rahoitusvälineistä. Loppuosa ohjataan erilaisten projektien (parhaiden käytäntöjen kartoittamisen ja tulosten levittämisen, demoprojektien, tutkimusten, konferenssien jne.) sekä verkostojen toteuttamiseen. Politiikkaa ja sen painopisteitä linjataan työstä saatavien tulosten sekä komission säännöllisesti tuottamien kilpailukykyä kartoittavien asiakirjojen pohjalta.

Ohjelmaluonnoksessa ehdotetaan, että ohjelmaa hallinnoimaan perustetaan toimeenpanovirasto (Executive Agency). Se vastaisi lähinnä projektien suunnittelusta, hallinnoinnista ja eri prosessien teknisestä toteutuksesta. Politiikkalinjaukset olisivat edelleen komission vastuulla.

Ohjelmaan yhdistetään useita EU:n olemassa olevia kilpailukykyyn, yrittäjyyden ja innovoinnin edistämishojelmia tai osia niistä sekä tiettyjä uusia hankkeita. Ohjelman seitsemän toimintavuoden kokonaisrahoitukseksi on suunniteltu 4 212,60 miljoonaa euroa, joista 2 631 miljoonaa osoitettaisiin yrittäjyyden ja innovoinnin edistämishojelmalle (EIP), 801,6 miljoonaa

ICT-ohjelmalle ja 780 miljoonaa energiaohjelmalle.

Valtioneuvoston kanta

Alustavan näkemyksen mukaan valtioneuvosto suhtautuu komission ehdottamaan uuteen kilpailukykyyn ja innovaation puiteohjelmaan myönteisesti. Komission ehdotus jättää vielä avoimeksi tiettyjä kysymyksiä, joihin voidaan ottaa kantaa vasta ehdotuksen yksityiskohtaisemmassa sisällöllisessä käsittelyssä, joka tapahtuu kilpailukykyneuvoston alaisessa kilpailukyky- ja kasvutyöryhmässä.

Ohjelman rakenne

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti suunnitelmaan yhdistää tiettyjä yhteisöohjelmia ja niiden osia yhdeksi ohjelmaksi. Valtioneuvosto kannattaa ympäristöteknologioiden ja ekoinnovaatioiden edistämistä CIP-ohjelman kautta, kuten myös Euroopan älykäs energiahuolto-ohjelman liittämistä ohjelman yhdeksi pilariksi.

Kolmelle CIP:n alaohjelmalle on ehdotettu jokaiselle omaa hallintokomiteaa. Hallintokomiteoiden suhteen pitää varmistaa, että ne toimivat mahdollisimman yhdensuuntaisesti. Ohjelman tuottama lisäarvo riippuu myös siitä, miten komission pääosastojen yhteistyö realisoituu alaohjelmien yhteensovittamisessa. Innovatiivisen yrittäjyyden edistäminen tulee olla kolmen alaohjelman läpi kulkeva "punainen lanka".

Ohjelmasynergian osalta tulee varmistaa, että CIP-ohjelma on tiiviisti ja luontevasti vuorovaikutuksessa muiden yhteisön ohjelmien, kuten tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman, kanssa.

Ohjelman tavoitteet, toiminta-alueet ja toteutusinstrumentit

Valtioneuvosto pitää komission kokonaisvaltaista lähestymistapaa, kunnianhimoista tavoitteenasettelua ja pyrkimystä integroida erilaisia kilpailukykyyn vaikuttavia toimintoja toisiinsa oikeaan osuneena. Innovaatioiden, ekotehokkuuden ja kilpailukykyyn välisen yhteyden tunnistaminen on oikea valinta. Lisäksi puiteohjelman idea päällekkäisyyksien karsimisesta sekä

horisontaalisesta ja koordinoitusta otteesta on kannatettava.

Kilpailukyvyyn puiteohjelman ja muiden yhteisöohjelmien välille tulee saada todellista synergiaa ja koheesiota. Ohjelmaehdotus on hyvä aloite tämän tavoitteen toteuttamiseksi.

Puiteohjelmaa varten suunnitellun toimeenpanoviraston perustamisen yhteydessä tulee varmistaa, että se tuo lisäarvoa kilpailukyvyyn ja innovaatioiden edistämiseksi. Ohjelmassa tulisi korostua paremmin palvelualojen edistäminen EU:n talouskasvun lähteenä tulevaisuudessa. EU-tasolla tarvitaan lisää toimenpiteitä, joilla voidaan edistää palvelujen tuottavuuden kohottamista ja palvelumarkkinoiden kehittymistä.

Tuottavuuden ja kilpailukyvyyn parantamiseksi komission ja jäsenmaiden tulisi edistää uuden teknologian hyödyntämistä pk-yrityksissä. Eurooppalaisen palvelusektorin uudistaminen teknologia-, palvelu- ja toimintatapainnovaatioiden avulla tulisi olla ohjelman yksi keskeinen painopiste.

Valtioneuvosto katsoo, että ekotehokkaiden innovaatioiden ja ympäristöteknologian käyttöönoton edistämiseksi ohjelmalle tulee asettaa myös ympäristönäkökohdasta riittävän kunnianhimoiset tavoitteet.

Ohjelmaan yhdistetään useita EU:n olemassa olevia kilpailukyvyyn, yrittäjyyden ja innovoinnin edistämishankkeita tai osia niistä sekä tiettyjä uusia hankkeita. Tästä johtuen ohjelman rahoituksen arviointi on tässä vaiheessa vielä vaikeaa.

Ohjelman budjetista on iso osa varattu Euroopan investointirahaston hallinnoimien pk-yritysten rahoitusinstrumenttien vahvistamiseen. Tästä rahoituksesta merkittävä osa kohdistuu riskirahoituksen tarjonnan vahvistamiseen. Komission esitys on tässä vaiheessa varsin yleisellä tasolla, joten rahavirtojen allokoinnista ja ehdotetun rahoituksen tarkoituksenmukaisuudesta ei vielä saa yksityiskohtaista kuvaa. Yksityiskohdat tarkentuvat käsittelyn edetessä kilpailukyky- ja kasvutyöryhmässä. Siksi kannanmuodostus on tältä osin vielä hyvin alkuvaiheessa.

Yleisesti ottaen pk-yrityksille suunnattua rahoitusta kohdistettaessa tulee huomioida (innovatiivisten) palvelualojen tarpeet. Ekoinnovaatioiden ja ympäristö- ja energiateknologian kehittämiseen ja kaupallistamiseen tähtäävä rahoitus tulee olla myös riittävästi huomioitu ohjelman rahoituksessa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sivistysvaliokunta toteaa, että CIP-puiteohjelma tulee nähdä yhtenä keinona saada Lissabonin strategian tavoitteiden toteuttamiseen uutta dynamiikkaa. Lissabonin strategian toteuttamisen kannalta keskeinen yrittäjyyden ja innovaatioiden edistämistavoite on nähtävä kokonaisvaltaisena prosessina, jossa yhteisön eri instrumentteja käytetään samansuuntaisesti päällekkäistä työtä ja byrokratiaa välttämällä. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että yhteisötason toimet keskittyvät projekteihin, joissa on selvää lisäarvoa unionimaiden kansallisiin ponnistuksiin.

Asiantuntijakuulemisissa tuli esiin erityisesti tarve varmistaa tutkimuksen seitsemännen pui-

teohjelman ja CIP-ohjelman välinen koordinointi ja synergiaedut. Tutkimus, tuotekehitys ja näiden tulosten kaupallistaminen ovat prosesseja, joita on tarkasteltava yhtenä kokonaisuutena.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan ohjelman erityisten painopisteiden osalta. Uuden teknologian hyödyntäminen pienissä ja keskisuurissa yrityksissä ja palvelusektorin uudistaminen teknologia-, palvelu- ja toimintatapainnovaatioiden avulla tulee olla ohjelman keskeisiä painopistealueita. Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että CIP-ohjelman kautta pienille ja keskisuurille yrityksille tarjoutuu mahdollisuus tiiviimpään yhteistyöhön — strategiseen kumppanuuteen — korkeakoulujen kanssa ja tätä kautta myös yritysten kilpailukyvyyn kohentumi-

seen; suuryrityksillä on yhteydenpito korkea-koulumaailmaan toiminut perinteisesti varsin hyvin. CIP-ohjelma onkin suomalaisille P&K-yrityksille suuri mahdollisuus, joka tulee hyödyntää täysimääräisesti. Tutkimus- ja kehitystoiminnassa on tärkeää tiivistää myös korkea-koulujen välistä yhteistyötä.

Saadun selvityksen mukaan CIP-ohjelman tehokasta toimeenpanoa vaikeuttaa oleellisesti se, että komission eri pääosastot eivät pysty tehokkaaseen yhteistyöhön ohjelman implementoinnissa; tämä koskee myös muita komissiovetoisia aloitteita. Komission toimintatapojen muuttaminen on siten kriittinen tekijä pyrittäessä varmistamaan, että Euroopan unioni pystyy vastaamaan yhä kiristyvään kansainväliseen kilpailuun ja toteuttamaan tehokkaita yhteisötahon ohjelmia. Tässä yhteydessä valiokunta haluaa nostaa esiin, että komission määritelmä innovatiivisuudesta on huomattavasti kapea-alaisempi kuin suomalainen lähestymistapa, mikä voi osaltaan vaikeuttaa ohjelman maksimaalista hyödyntämistä niin Suomessa kuin muuallakin unioni-alueella.

Asiantuntijakuulemisissa tuli myös esiin, että Suomen linja käyttää 4 prosenttia bruttokansantuotteesta tutkimukseen ja kehittämistoimintaan on hyvä tavoite. Nykytaso on kestäväällä pohjalta ja kestää kansainvälisen vertailun. Lisärahoitusta tärkeämpää on pystyä käyttämään T&K-toimintaan allokoitujen resurssien mahdollisimman tehokkaasti esimerkiksi luomalla erilaisia osaa-miskeskuksia. Esimerkkinä resurssien puutteellisesta käytöstä sivistysvaliokunta haluaa nostaa esiin sen, että tohtorinkoulutusohjelmien kautta väitelleiden ihmisten määrä on viime vuosina huomattavasti kasvanut, mutta heidän työllistymisensä erityisesti yksityissektorille on edelleen suuri ongelma. CIP-ohjelmaa tulee hyödyntää myös tämän ongelman poistamiseksi.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy edellä olevin painotuksin asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 21 päivänä helmikuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kaarina Dromberg /kok
vpj. Sade Tahvanainen /sd
jäs. Esko Ahonen /kesk
Tuomo Hänninen /kesk
Rauno Kettunen /kesk
Minna Lintonen /sd
Pehr Löw /r

Kirsi Ojansuu /vihr
Seppo Särkiniemi /kesk
Marja Tiura /kok
Raija Vahasalo /kok
Unto Valpas /vas
vjäs. Lauri Oinonen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola.